

საზოგადოება და ბანკები
SOCIETY AND BANKS

მიკროსაფინანსო ორგანიზაციების საქმიანობის მიმოხილვა

www.sab.ge

მიკროსაფინანსო ორგანიზაციების საქმიანობის მიმოხილვა

მიკროსაფინანსო ორგანიზაციების სექტორი ქართულ საფინანსო ბაზარზე 2006 წლიდან გამოჩნდა და ის განვითარების საკმაოდ სწრაფი ტემპით ხასიათდება.

“მიკროსაფინანსო ორგანიზაციების შესახებ“ კანონის მიხედვით, მიკროსაფინანსო ორგანიზაცია არის შებენიანი პასუხისმგებლობის საზოგადოების ან სააქციო საზოგადოების ორგანიზაციულ-სამართლებრივი ფორმით დაფუძნებული იურიდიული პირი, რომელიც მისი განაცხადის საფუძველზე რეგისტრირებულია საქართველოს ეროვნული ბანკის მიერ და ახორციელებს ამ კანონით გათვალისწინებულ საქმიანობას ეროვნული ბანკის ზედამხედველობით“.

ამავე კანონის მიხედვით მიკროსაფინანსო ორგანიზაციას უფლება აქვს განახორციელოს შემდეგი საქმიანობა:

ა) იურიდიული და ფიზიკური პირებისათვის მიკროსესხების, მათ შორის, სამომხმარებლო, სალომბარდო, იპოთეკური, არაუზრუნველყოფილი, ჯგუფური და სხვა სესხების (კრედიტების) გაცემა; ამ მიზნით საკრედიტო საგადახდო ბარათის გამოშვება

ბ) ინვესტირება სახელმწიფო და საჯარო ფასიან ქალაქებში

გ) ფულადი გზავნილების განხორციელება;

დ) სადაზღვევო აგენტის ფუნქციის შესრულება;

ე) მიკროდაკრედიტებასთან დაკავშირებული საკონსულტაციო მომსახურების გაწევა;

ვ) სესხების (კრედიტების) მიღება რეზიდენტი და არარეზიდენტი იურიდიული და ფიზიკური პირებისაგან;

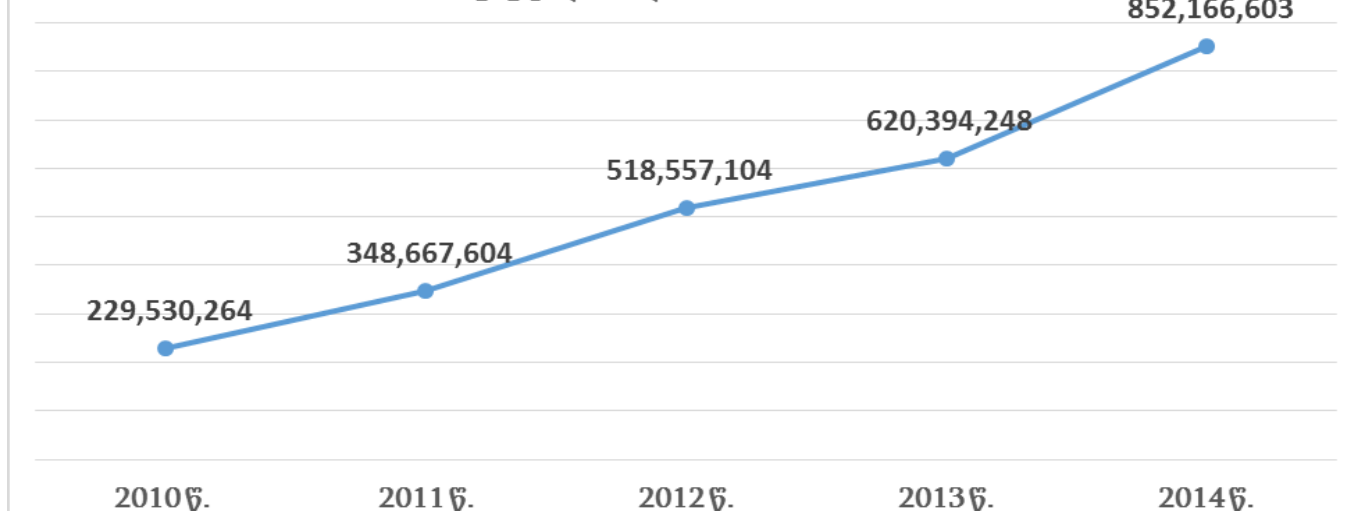
ზ) იურიდიული პირების სანესდებო კაპიტალის წილების ფლობა, რომელთა ჯამური ოდენობა არ უნდა აღემატებოდეს ამ მიკროსაფინანსო ორგანიზაციის სანესდებო კაპიტალის 15%-ს;

თ) საქართველოს კანონმდებლობით განსაზღვრული სხვა ფინანსური მომსახურებები და ოპერაციები: მიკროლიზინგი, ფაქტორინგი, ვალუტის გადაცვლა, თამასუქების, ობლიგაციების გამოშვება, რეალიზაცია, გამოსყიდვა და ამ ფინანსურ მომსახურებებთან და ოპერაციებთან დაკავშირებული სხვა ოპერაციები.

დღესდღეობით საქართველოში 71 მიკროსაფინანსო ორგანიზაცია ფუნქციონირებს, ორგანიზაციების რაოდენობა ყოველწლიურად იზრდება. 2010 წელს მათი რიცხვი მხოლოდ 49 იყო, დღეს კი მათი რაოდენობა 71-ია. ასევე იზრდება მიკროსაფინანსოების ფინანსური მაჩვენებლებიც. 2014 წლის დეკემბრის მონაცემებით მიკროსაფინანსო სექტორის მთლიანი სასესხო პორტფელი შეადგენს 852 მლნ ლარს.

მიკროსაფინანსო სექტორის მთლიანი სასესხო პორტფელი (ლარი)

წყარო: საქართველოს ეროვნული ბანკი www.nbg.gov.ge

როგორც გრაფიკიდან ჩანს 2010 წელს მიკროსაფინანსო ორგანიზაციების სასესხო პორტფელი 230 მლნ ლარს შეადგენდა და 4 წელიწადში ის 271%-ით გაიზარდა. ეს ტრენდი მიგვანიშნებს, რომ ზოგადად, ფულზე მოთხოვნა საქართველოში საკმაოდ მაღალია, რაც ხელს უწყობს მიკროსაფინანსო სექტორის განვითარებას. პარალელურად იზრდება მათი აქტივებიც, რომლის მოცულობამ 2014 წლის მონაცემებით 1 მლრდ ლარს გადააჭარბა.

მიმდინარე ეტაპზე მიკროსაფინანსო ორგანიზაციებში წლიური საპროცენტო განაკვეთი სესხებზე წლიური 24-36%-ის ფარგლებში მერყეობს, ეფექტური კი 45%-ია. გასათვალისწინებელია ის ფაქტიც, რომ მომხმარებელი ფიქსირებულ პროცენტს იხდის და არა კლებადს, როგორც ეს კომერციულ ბანკებშია. მაღალი საპროცენტო განაკვეთი კი სესხის გაპრობლემების ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ფაქტორია. სამწუხაროდ, მიკროსაფინანსო სექტორის სასესხო პორტფელის ვადაგადაცილების მაჩვენებელზე არანაირი ინფორმაცია არ მოიპოვება, თუმცა ცნობილია მიკროსაფინანსო ორგანიზაციების მიერ დასაკუთრებული უძრავი და მოძრავი ქონების მაჩვენებელი: 2014 წლის მე-4 კვარტლის მიხედვით დასაკუთრებულია 6 მლნ ლარის უძრავი და მოძრავი ქონება. სამწუხაროდ, ამ შემთხვევაშიც უცნობია უმეტესი წილი რა სახის ქონებაზე მოდის - უძრავ (ბინა, მიწა, კომერციული ფართი და ა.შ.), თუ მოძრავ ქონებაზე (ავტომობილი, საოჯახო ნივთები და ა.შ.).

მიკროსაფინანსო სექტორის ზრდის ასეთი ტენდენცია განპირობებულია იმით, რომ ისინი მოგების მაღალ მარჟაზე მუშაობენ. აღსანიშნავია, რომ 71 მიკროსაფინანსო ორგანიზაციიდან უმრავლესობამ საქმიანობა უბრალო ლომბარდით დაიწყო. ისინი სესხებზე ძალიან ხისტი პირობებით გამოირჩევიან. მაგალითად, ასეთ ორგანიზაციებთან პრობლემის წარმოშობის შემთხვევაში მოლაპარაკების წარმოება ფაქტობრივად შეუძლებელია, არ აკეთებენ სესხის რესტრუქტურირებას და მომხმარებელს არანაირ შეღავათს არ უწესებენ. შედეგად მომხმარებელს ვადაგადაცილების წარმოშობის შემთხვევაში არანაირი გამოსავალი არ რჩება გარდა იმისა, რომ ქონება ან თავად გაყიდოს, თუ არა და მას ორგანიზაცია სასამართლოს გზით იძულებით აღსრულების წესით აუქციონზე გაიტანს. გასათვალისწინებელია ის ფაქტიც, რომ მიკროსაფინანსო ორგანიზაციები უძრავი ქონებით უზრუნველყოფილ სესხებს გასცემენ ქონების ღირებულების მიხედვით, კერძოდ სესხის მოცულობა განისაზღვრება უზრუნველყოფის ღირებულების მაქსიმუმ 50%-ის ოდენობით. არსებობს ეჭვი, რომ მიკროსაფინანსო ორგანიზაციები დაინტერესებულები არიან ქონების ჩამორთმევით, რის შემდეგაც მათ რჩებათ ორჯერ მეტი ვაპიტალი. შესაბამისად გასაკვირიც არ არის, რომ ეს სექტორი წლიდან წლამდე

ვითარდება და მისი ფინანსური მდგომარეობა უმჯობესდება. 2014 წლის მონაცემებით ამ სექტორის წმინდა მოგება 80 მლნ ლარი შეადგინა, რაც წინა წელზე 29%-ით მეტია.

მიკროსაფინანსო ორგანიზაციების მუშაობის ასეთი პრინციპი გამომდინარეობს იქიდან, რომ მათი საქმიანობა არ რეგულირდება არც ეროვნული ბანკის მიერ და არც სხვა სახელმწიფო სტრუქტურის მიერ. მართალია არსებობს კანონი მიკროსაფინანსო ორგანიზაციების საქმიანობის შესახებ, თუმცა ეს კანონი განსაზღვრავს ზოგადად საქმიანობის, სამართლებრივ ფორმას და სხვა უმნიშვნელო ფაქტორებს. სწორედ ამის გამო ამ ორგანიზაციებს კანონმდებლობით არ აქვთ დაწესებული არანაირი მაქსიმალური ზღვარი საპროცენტო განაკვეთებზე.

მიკროსაფინანსო ორგანიზაციები საკრედიტო რესურსს კომერციული ბანკებიდან სესხის სახით იღებენ, რომელიც ძირითადად დაბალ პროცენტში გაიცემა. ამ იაფ ფულად რესურსს ემატება მოგების საკმაოდ მაღალი მარჟა.

საქართველოს კანონმდებლობით მიკროსაფინანსო ორგანიზაციებს, ისევე როგორც ბანკებს, თითქმის ყველა ოპერაციის შესრულების უფლება აქვთ. თუმცა მათ არ შეუძლიათ: მიიღონ დეპოზიტები - მიკროსაფინანსო ორგანიზაციების შესახებ კანონის მე-4 მუხლის მე-3 პუნქტის მიხედვით მიკროსაფინანსო ორგანიზაციებს ეკრძალებათ დეპოზიტების მიღება, როგორც ფიზიკური ასევე იურიდიული პირებისგან. ამის გამო, ორგანიზაციები იძულებულნი გახდნენ მხოლოდ საკუთარი კაპიტალის და სესხებზე დარიცხული საპროცენტო სარგებლის ხარჯზე გაეზარდათ სასესხო პორტფელი. თუმცა, ბოლო პერიოდში შედარებით ცნობილმა ორგანიზაციებმა იპოვეს გამოსავალი და დაიწყეს ე.წ. თამასუქების გაცემა, რაც დეპოზიტების ნაირსახეობაა. კანონის მიხედვით მათ აქვთ უფლება აიღონ სესხები (კრედიტები) რეზიდენტი და არარეზიდენტი იურიდიული და ფიზიკური პირებისგან (რაც გულისხმობს თანხის აღებას გარკვეული საპროცენტო სარგებლის სანაცვლოდ), შესაბამისად თამასუქები ამ ორგანიზაციებისთვის დეპოზიტების მიღების ერთადერთი კანონიერი გზაა. ამ ეტაპზე თამასუქების საპროცენტო განაკვეთი 9%-დან იწყება და 36%-საც კი აღწევს, რაც თითქმის 3-ჯერ აღემატება კომერციულ ბანკებში დეპოზიტებზე არსებულ განაკვეთებს. თუმცა აქ გასათვალისწინებელია რისკის ფაქტორი, თუ რამდენად შეძლებს მიკროსაფინანსო ორგანიზაცია აღებული ვალდებულებების შესრულებას. ფინანსური ინსტიტუტი, რომელიც დეპოზიტებზე მაღალ საპროცენტო სარგებელს სთავაზობს კლიენტებს, როგორც წესი ლიკვიდობის პრობლემის წინაშე დგას და ცდილობს მოიზიდოს ფულადი რესურსი. ასეთი ორგანიზაციის სანდოობის ხარისხი კი კითხვის ნიშნის ქვეშ დგას.

როგორც აღინიშნა, ამ ორგანიზაციებში სესხებზე ძალიან მაღალი საპროცენტო განაკვეთია, რაც პორტფელის ხარისხის გაუარესების მაღალს რისკს ჰქმნის და საბოლოოდ, მთლიანად ორგანიზაციის ლიკვიდურობაზე აისახება. სწორედ აქ ჩნდება ეჭვი მიკროსაფინანსო ორგანიზაციებში ფულის დაბანდების სანდოობაზე, რომელიც ამ ფაქტორების მიუხედავად, მაინც მზარდია. მიკროსაფინანსო სექტორს სახსრების მოზიდვის რამდენიმე წყარო აქვს, რომელთაგან ყველაზე მნიშვნელოვანი სამი წყაროა: ფიზიკური პირებისგან მიღებული სესხები, კომერციული ბანკებისგან მიღებული სესხები და არარეზიდენტი საფინანსო კომპანიებისგან მიღებული სესხები, რომელთა ჯამური მოცულობა 602 მლნ ლარია. ეს კი მთლიანად მოზიდული სესხების 95%-ს შეადგენს. კომერციული ბანკებისგან მიღებული სესხების წილი მთლიან სესხებში 23%-ია, ხოლო არარეზიდენტი საფინანსო ორგანიზაციებისგან მიღებული სესხების წილი კი - 50%, რაც შეეხება ფიზიკურ პირებს, მათგან მიღებული სესხების მოცულობა შეადგენს 140 მლნ ლარს რაც მთლიანად ნასესხები სახსრების მოცულობის 22%-ს შეადგენს. 2012 წელს ეს მაჩვენებელი იყო 17%, 2013 წელს კი - 25%. 2014 წელს ამ მაჩვენებლის მცირედით კლება განპირობებული იყო კომერციული ბანკებიდან და არარეზიდენტი საფინანსო კომპანიებისგან მიღებული სესხებით. მიუხედავად 2014 წელს მთლიანად ნასესხები სახსრების მოცულობაში, ფიზიკური პირებიდან ნასესხები პროცენტული წილის კლებისა, ფიზიკური პირებიდან მიღებული სესხების მოცულობა წინა წელთან შედარებით 26%-ით არის გაზრდილი. ეს რიცხვი იმაზე მიუთითებს, რომ მოსახლეობის მხრიდან ნდობის ფაქტორი მიკროსაფინანსო სექტორის მიმართ მაინც მაღალია. ეს გარკვეულ საფრთხეებს შეიცავს, რადგან მიკროსაფინანსო ორგანიზაცია არ არის ისეთი მყარი და კაპიტალით უზრუნველყოფილი, როგორც კომერციული ბანკი, როგორც აღვნიშნეთ ეს სექტორი ეროვნული ბანკის მიერ არ რეგულირდება, ამიტომ მათი ლიკვიდაციის მაღალი რისკი არსებობს.

დასკვნა

მიკროსაფინანსო ორგანიზაციები საკმაოდ მზარდი სექტორია. ერთი მხრივ კარგია ბიზნესის განვითარება, მაგრამ მეორე მხრივ საქართველოს მოსახლეობის ფინანსური განათლების არასათანადო დონის გათვალისწინებით, ეს გარკვეულ რისკებს შეიცავს. რადგან ამ სექტორის მომხმარებლები ძირითადად ის კონტინგენტია, რომლებმაც კომერციულ ბანკში სესხი ვერ აიღეს. ასეთი მომხმარებლები ვერ ათვისებენ სესხის მიზნობრიობას და მნიშვნელობას, რის გამოც მაღალია სესხების გაპრობლემების შესაძლებლობა, რამაც საბოლოოდ შეიძლება გამოიწვიოს უზრუნველყოფაში დატვირთული უძრავი თუ მოძრავი ქონების იძულებითი გზით რეალიზაცია.

საფინანსო ინსტიტუტების მხრიდან ე.წ. თამასუქებზე მაღალი საპროცენტო განაკვეთი პირველ რიგში მიუთითებს იმაზე, რომ ამ ორგანიზაციას აქვს ლიკვიდობის პრობლემა, შესაბამისად ცდილობს, მოიზიდოს დამატებითი ფულადი რესურსი. ფინანსური განათლების პრობლემა მოსახლეობის მხრიდან ხშირად იჩენს თავს ე.წ. თამასუქებთან დაკავშირებით და მომხმარებლები ყურადღებას უფრო მაღალ საპროცენტო განაკვეთს აქცევენ, ვიდრე მიკროსაფინანსო ორგანიზაციის სანდობას და მის ლიკვიდობას.

ამის გათვალისწინებით არასამთავრობო ორგანიზაცია „საზოგადოება და ბანკებმა“ ჩამოაყალიბა გარკვეული რეკომენდაციები მიკროსაფინანსო სექტორის რეგულირებასთან დაკავშირებით:

1. მიკროსაფინანსო ორგანიზაციების მიერ გაცემულ სესხებზე დაწესდეს საპროცენტო განაკვეთის მაქსიმალური ზღვარი.
2. მიკროსაფინანსო ორგანიზაციების მიერ გაცემულ სესხებზე სავალდებულო წესით დაწესდეს ე.წ. ანუიტეტური გადახდის გრაფიკი, სადაც ყოველთვიურ შენატანში გათვალისწინებული იქნება როგორც საპროცენტო სარგებელი ასევე სესხის ძირიც.
3. მიკროსაფინანსო ორგანიზაციებისთვის მოხდეს სესხის მოცულობის ლიმიტების განსაზღვრა.
4. დაწესდეს მკაცრი კონტროლი და გარკვეული შეზღუდვები მიკროსაფინანსო ორგანიზაციების მიერ გაცემულ თამასუქებზე (მაქსიმალური ვადიანობის, ხელშეკრულების ვადამდე ადრე შეწყვეტის და სხვა პირობების განსაზღვრა)
5. მოხდეს მიკროსაფინანსო ორგანიზაციების მიერ სესხების გაცემის დროს რისკების შეფასების სისტემის სრულყოფა და გამკაცრება.

